
TOURISM AND STUDENT EXCURSIONS AS A PART OF THE EDUCATIONAL SYSTEM

Vladimir Kitanov

University “Goce Delcev” Stip, Republic of N. Macedonia, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Irena Kitanova

University “Goce Delcev” Stip, Republic of N. Macedonia, irena.kitanova@ugd.edu.mk

Cvetanka Ristova

University “Goce Delcev” Stip, Republic of N. Macedonia, cvetanka.ristova@ugd.edu.mk

Tanja Angelkova Petkova

University “Goce Delcev” Stip, Republic of N. Macedonia, tanja.angelkova@ugd.edu.mk

Abstract: This paper discusses the importance of student travel in the work of modern school.

The school outings and excursions program has an irreplaceable role and place in the extracurricular educational activities, because in addition to rest, relaxation, recreation and entertainment, they represent an opportunity to meet one's desires and needs for acquaintance, information, and knowledge acquisition. other people, social communities, cultures and environments, to establish contacts, dialogue and cooperation on an equal basis and to promote mutual understanding and cooperation. Traveling, first and foremost, gains direct personal experience. the information and knowledge acquired in the school are reviewed and applied.

Tourism is a synthesis of mutual encounters / contacts between tourists and elements of nature, social and cultural environment, during tourist trips and stays. Meetings with nature, other people, cultural and historical treasure offer great opportunity for comprehensive personality development.

Educational institutions should create programs according to the principle: Travel to learn-to-learn to travel.

Keywords: functional education, leisure time, tourism, student trips.

ТУРИЗМОТ И УЧЕНИЧКИТЕ ЕКСКУРЗИИ КАКО ДЕЛ ОД ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ

Владимир Китанов

Универзитет “Гоце Делчев“, Штип, Република С. Македонија, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Ирена Китанова

Универзитет “Гоце Делчев“, Штип, Република С. Македонија, irena.kitanova@ugd.edu.mk

Цветанка Ристова

Универзитет “Гоце Делчев“, Штип, Република С. Македонија, cvetanka.ristova@ugd.edu.mk

Тања Ангелкова Петкова

Универзитет “Гоце Делчев“, Штип, Република С. Македонија, tanja.angelkova@ugd.edu.mk

Апстракт: Во овој труд се расправа за важноста на ученичките патувања во работата на современото училиште. Програмата за школски излети и екскурзии има незаменлива улога и место во составот на вонучилишните воспитно-образовни активности, зашто освен одмор, релаксација, рекреација и забава, претставуваат можност за задоволување на желбите и потребите на човекот за запознавање, информирање, и стекнување на знаење за другите луѓе, општествени заедници, култури и средина, за воспоставување на контакти, дијалог и соработка на рамноправна основа и за унапредување на меѓусебните разбирања и соработка. Со патувањата, пред се, се стекнува непосредно лично искуство т.е. се проверуваат и се применуваат информации и знаења стекнати во училиштето.

Туризмот претставува синтеза од меѓусебни средби/контакти помеѓу туристите и елементите на природата, општествената и културната средина, за време на туристичките патувања и престои. Средбите со природата, другите луѓе, културно историското богатство нудат голема можност за сестран развој на личноста.

Воспитно-образовните установи треба да креираат програми согласно начелото: Патувај за да учиш-учи за да патуваш.

Клучни зборови: функционално воспитание и образование, слободно време, туризам, ученички патувања.

ВОВЕД

Туризмот е сеопфатен општествен феномен со бројни општествено-хуманистички вредности кои се во функција на човекот. Оттука и педагогијата и наставниот процес имаат научен и практичен интерес за негово истражување. Истражувањата или интересот може да се насочат на различни аспекти од туристичкиот феномен, пред се заради тоа што туристите се луѓе од различна возраст, општествено образовен статус и ниво, интерес и мотиви, религија, јазик и култура.

Во овој труд ќе се фокусираме на таканаречениот младински туризам (ученички излети и екскурзии) кој нуди значителни педагошки и интеркултурни можности на дејствување, односно, во него можат да се реализираат значајни воспитно-образовни задачи. По својата цел и содржина тој вид на туризам се нарекува културен туризам. (Според дефиницијата на Светската туристичка организација-WTO-културниот туризам претставува движење на луѓето заради основните културни мотиви, како што се студиските и уметничките патувања, присуство на фестивали и други културни настани, посета на споменици, патувања за учење на природата, фолклорот или уметноста. Преку овој туризам се стекнуваат искуства од областа на културата.

Секаде во светот на овој младински туризам се пристапува организирано и програмирано. Современото училиште секогаш има потреба од пронаоѓање и примена на нови педагошки модели, методи и пристапи во својата работа. Младинскиот туризам има посебно место во програмата за ваншколските активности. Излетите и екскурзиите се еден вид подвижни училишта или училишта во природа. Во Австрија, Германија или Франција на децата им нудат посебни субвенционирани програми за активен одмор во природа и посета на градови со историско значење.

МЛАДИНСКИ ТУРИЗАМ-УЧЕНИЧКИ ПАТУВАЊА

Колкаво значење му се придава на младинскиот туризам може да се види од бројните документи и акциони планови на UNESCO ,на WTO, на IYHF(Меѓународна федерација на младински хостели-Младинските хостели се институции за младите кои со архитектурата, организацијата, содржината и услугата првенствено треба да одговараат на младите и нивните потреби, на Европската унија ,на Советот на Европа и Европскиот парламент. Под покровителство на Европскиот парламент, Европската унија за своите членки, но и за нивното делување надвор од неа реализира програми со цел за поттикнување и развој на младинскиот туризам. Под мотото „Мобилноста на младите ја зацврстува Европската унија“ се развива програмата LEONARDO, а преку програмата SOKRATES и проектите ERASMUS и LINGUA за подобрување на мобилноста на студентите и наставниците. Поголем дел од тие програми не им се достапни на младите од Македонија бидејќи не е членка на Европската унија.

Патувањата го чинат човекот толерантен и со поотворен дух што придонесува за развој на интеркултурното разбирање и еден вид културен релативизам. Патувајќи кај човекот се развива разбирање за вредностите, нормите и обичаите на народите од другите земји со што се ублажува етноцентризмот, а јакне космополитизмот. Честопати од ваквото стојалиште се оправдуваат патувањата, а особено ученичките екскурзии и излети.

Во Македонија ваквите патувања се организираат во завршните одделенија на основното и средно образование и согласно училишните воспитно-образовни цели. Местата што се посетуваат мораа да имаат природно, историско, културно, верско или спортско значење. Главно тие се одредуваат со консензус на учениците, иако во процесот на одлучување понекогаш важна улога имаат наставниците и родителите. Сознанието дека ученичките екскурзии можат да ги задоволат воспитно-образовните цели, но и очекувањата на учениците, тоа има јасни импликации за педагозите, раководителите и организаторите на патувањата. Со патувањето учениците ги прошируваат своите хоризонти и стануваат покосмополитски и поинтернационално ориентирани субјекти.

Се смета дека патувањата можат да придонесат за поголемо интеркултурно разбирање. Тоа се темели на претпоставката дека контактот помеѓу различните етнички, национални или расни групи ќе го подобри нивното меѓусебно разбирање. Се верува дека незнаењето е резултат на меѓуетничкото недоразбирање или омраза и дека контактот меѓу човек со човек, меѓу луѓето воопшто може да ги коригира погрешните стереотипи кои ги поттикнуваат негативите предрасуди.

Овде фрагментарно ќе говориме за функциите на туризмот и слободното време. Туризмот има бројни неекономски функции. Во тој контекст една од неекономските функции е користење на слободното време. Поаѓајќи од Думазедиеровата дефиниција за слободното време и неговите функции: одмор, разонода и посебен развој на личноста-тие се реализираат и во туристичките активности.

Одмор. Одморот како функција на слободното време некогаш се јавувал само заради физички одмор, односно за регенерација на снагата. Со текот на времето се дошло до сознание дека работата го

исцрпува човекот не само физички, ами и психички заради што почнало да се разликуваат два вида на одмор-пасивен и активен одмор. Пасивен одмор претставува мирување и опуштање на телото, а активниот одмор се остварува со промена на активноста. Поточно, бројни туристички активности се реализираат во чиста и здрава природна околина која е најпогодна за одмор и рекреација.

Разонода. Разонодата се применува најчесто како важна функција на слободното време и туризмот. Во разонодата човекот наоѓа задоволство и се реализира себе си, ја разбива досадата која е чест извор за раѓање на негативни појави кај младите. Меѓутоа, треба да се каже дека разонодата може да се движи во две насоки. Првата се однесува на активност со кои човекот се изградува себе си, ужива во разонодата која е продуктивна. Вториот вид разонода е непродуктивна и таа создава нова досада и пасивен однос кон себе и својот живот. Затоа општеството е должно да нуди разновидни активности со продуктивна содржина која ќе го направи човекот среќен и општествено корисен.

Некогаш слободното време и туризмот биле право на помал број луѓе кои се насочувале на одмор и рекреација. Денес и одморот и рекреацијата добиваат уште една важна функција-посебен развој на личноста. Од педагошки аспект личниот развој е најважен. Тоа е стожерна функција која се реализира преку развој на телесните, интелектуалните, моралните, естетските и работните квалитети на човекот/на личноста.

За развој на личноста се користат најразлични туристички активности. Туризмот овозможува запознавање на други средини и интензивно следење на актуелни настани, стекнување на нови знаења и усвојување на културни вредности при што личноста се збогатува со знаење и има поинаков и активен однос кон себе си и другите.

Преку програми и содржини, како и соодветни активности туризмот и туристичките места можат да бидат релевантен воспитно-образовен фактор.

Бројните туристички активности се реализираат во здрава природна средина и тие се од непосредно значење за физичкото воспитание кое е од исклучителна важност за физичкиот и психички развој на младите луѓе. Заради тоа на младите треба да им се понудат соодветни содржини и да се вклучуваат во разновидни активности кои се од корист за физичкиот развој, пр. разновидни спортски содржини.

Во интелектуалното и образовно подрачје туризмот нуди бројни содржини. Учењето никогаш не запира. Новите краишта, новите луѓе и нивните достигнуања, природните и културни добра се непресушен извор на нови знаења, создајби и инспирации.

Што се однесува до *моралниот развој* на личноста, туризмот нуди можности за реализација на хумани и етички вредности, односно за развој на социјалните карактеристики на личноста. Преку дружење и комуникација се остваруваат контакти и дијалог за културата со што се развива меѓусебното разбирање, толеранцијата и прифаќање на луѓето со нивните специфики. Тоа е простор со кој се промовира и усвојува интеркултурното воспитување и образование(интеркултурализмот) како посебна вредност на личноста. Туристичките активности се корисно средство за социјализација, односно воспитание во духот на хуманизмот, интеркултурализмот, подготовка за семеен и општествен живот и слично.

Културниот туризам нуди неисцрпни можности за естетски развој на личноста. Неговите содржини се со исклучителни културни и естетски вредности, т.е. културни добра и претставуваат убава можност за естетско и друг вид на воспитание на личноста.

Туризмот го ослободува човекот од секојдневните обврски и должности во училиштето и другите институции. Сепак и кога сме во улога на турист ние сме активни и мораме да применуваме одредени знаења, способности и вештини, пр. при патување со автомобил треба да знаеме да се ориентираме, да користиме техника, патна карта и сл.

Туризмот ,т.е. ученичките патувања (излети и екскурзии) ,туристичките места и соодветните активности во нив ,како непосреден извор на знаење можат да влијаат за развој:

- на физичките и психичките компоненти на личноста,
- на општествената свест преку интегрирана комуникација,
- на личната свест преку самодисциплина и решителност при донесување на одлуки,
- на културната свест преку учење и разбирање на културните специфики на земјите, народите, градовите или селата,
- интеркултурната свест преку средби со гости од други земји и друга култура со цел за учење на поголема толеранција и мирољубива социјализација,
- на свест за околината преку проучување и практична заштита на природата и околината.

Туризмот има уште една посебна вредност, а тоа е собирање/зближување на семејството. Заради современиот начин и брзо темпо на живеење многу членови од семејството поголем дел од денот и годината го поминуваат разделено, па годишниот одмор е можност за нивно зближување и сплотување.

Исто така ,воспитно-образовната функција на туризмот е информативна и ориентациона. Така, туристичките програми за младите имаат улога на мотивирање за привремено или трајно определување за работа во туризмот. За тоа посебна улога имаат програмите за образовно-туристичка размена (образовно кампови, курсеви за учење на странски јазик во странство и сл.) и туристичко-работни програми (доброволна работа во работни кампови и сл.). Имено, искуството покажува дека без разлика на образованието, оние корисници и учесници во таквите активности покажуваат поголема способност за комуникација со гостите и поголемо разбирање за неговите потреби.

Во однос на туризмот, педагогијата има двоен интерес и задача:

-содржините и активностите на туризмот се користат како значајни за воспитание и образование на личноста,

-со воспитанието и образованието во туризмот се создава и развива туристичката култура.

Значи, неекономската, културната, интеркултурната, педагошката улога на туризмот се појавува во двојна форма т.е. во непосредно и посредно влијание. Непосредното влијание доаѓа од самиот феномен на туризмот и се однесува на присобирање или усвојување на вредности од другите култури. Посредното влијание е се она што значи патување заради културно и интеркултурно образование на туристот. Потребно е да знаеме,а не само да можеме да го искористиме слободното време. Културата на користење на слободното време истовремено претставува и туристичка култура.

Современиот туризам го карактеризираат првостепени воспитно-образовни и интеркултурни барања и функции бидејќи од сите се бара голема културна свест и посебно знаење. („Туристичката култура треба да се развива преку :култура на патување, култура на престој, работна туристичка култура, туристичка култура на рецептивните и емотивни жители, туристичка култура и едукација на туристичките работници, едуцирање на работниците за работен дочек на гостите и нивен трансфер, добредојде, гостопримство ,гостољубивост, туристичка хигиена, туристички бонтон, разновидни анимации, перманентно едуцирање врз начелата на деловната психологија на гостите, информации за хотелот и местото, промоција и организација на разновидни и богати услуги и создавање на сеопшт туристички и културен амбиент.“ (Jadresic, V., 199,52). Младите се учат на патување и туристичко однесување, на туристички бонтон, односно се создаваат и формираат туристички навика. Кај младите треба да се создаде трајна потреба за туристички патувања, да се подготват за иднината ,да се формираат и профилираат како туристи. Младешкиот туризам е претходница сериозна туристичка дејност. Создавањето и формирањето на туристичката култура е од исклучително значење. како и високо педагошко барање и обврска на многу воспитно-образовни фактори.

Крипендорф/ Krippendorf(1986) во тој контекст ја нагласува важноста од учење и едукација т.е. подготовка на луѓето за патување, со основна порака како треба да се најде пат до себе си за да го разбереме другиот.

Едноставно речено, педагошката суштина на туризмот се огледа во начелото: Патувај за да учиш-учи за да патуваш. Може да се рече дека туризмот ги подобрува психо-физичките способности на човекот, го подобрува здравјето, го проширува знаењето, образованието, културните и духовните погледи. Исто така туризмот претставува важна стопанска сила на општеството.

Бидејќи туризмот претставува современ општествен феномен, се јавува потребата за негово педагошко истражување и проучување во контекст на воспитанието и образованието. Современиот туризам како воспитно-образовен фактор зазема важно место во педагошката теорија и пракса.

ЗАКЛУЧОК

Програмите за ученички излети и екскурзии се еден вид современи туристички програми. Тие се непосреден извор за црпење на знаење кое е нужно за квалитетно воспитание и образование. Со нив првенствено се стекнува лично искуство т.е. проверување и примена на информациите и знаењето стекнати во училиштето и тоа најмногу од природните науки, историја, историја на уметноста, јазичното искуство и т.н.

Современата социокултуролошка (неекономска) интерпретација на туризмот се повеќе упатува на неговата воспитно-образовна димензија. Освен одмор, рекреација, релаксација и забава, туризмот подразбира можност за задоволување на желбите и потребите на човекот за запознавање, информирање и стекнување на знаења за другите луѓе, другите култури и средини, за воспоставување на контакти, дијалог и соработка на рамноправна основа и за унапредување на меѓусебното разбирање и заедништво.

Воспитно-образовните установи треба да ги промовираат програмите врз основа на начелото: Патувај за да учиш-учи за да патуваш. Институциите треба да развиваат сопствени програми за ученички патувања и своите ресурси да ги стават на услуга и располагање на младинскиот туризам.

ЛИТЕРАТУРА

- Angelkova Petkova, T., & Ristova, C., (2015). Transitive as functional mark of the tourist location of Republic of Macedonia as precondition for developing transit tourism. In Geobalcanica Society (Ed.), International Scientific Conference "Geobalcanica", (457-464). Skopje: Geobalcanica Society – Skopje.
- Dimitrov, N., & Koteski, C., (2015). Tourist geography. Faculty of tourism and business logistics, Goce Delcev University of Stip, Stip.
- Jadresic, V. (1999). „Proturjecja i negativne pojavnosti,,Tourism and hospitality management, Zbornik radova, god. 5, br. 1-2, str. 55-67.
- Jadresic, V. (2001). Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni. Zagreb: Skolska knjiga.
- Jakovlev, Z., Dimitrov, N., Koteski, C., & Serafimova, M. (2017). Sport tourism as the most important alternative form of tourism-strategies and challenge. Economic Development, Journal of the Institute of Economics - Skopje.
- Jakovlev, Z., & Petrevska, B. (2016). Tourism development in the East Region of Macedonia: Economic perspective. In: Proceedings from the International Conference "Challenges of Contemporary Society", 12 Nov 2015, Skopje, Macedonia.
- Jankovic, V. (1967). Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi. Zagreb: PKZ.
- Kitanov, V. (2010). Развој на руралниот туризам во регионот Малеш-Пијанец, Национална установа Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Штип.
- Krippendorf, J. (1986). Putujuće savjestaanstvo. Zagreb: Zavod za istraživanje turizma.
- Ristova, C., (2015). Hospitality in function of enlarging tourist income from transit tourists (master thesis). Faculty of tourism and business logistics, Goce Delcev University of Stip, Stip.
- Temjanovski, R., (2017). Urban tourism through the model of transit tourism of the city of Skopje. In: Prof. Trajko Miceski, Ph.D (Ed.), Yearbook, Faculty of Economics 9 (12), (169-185), Stip: Faculty of Economics, Goce Delcev University of Stip.